

TOIMITUKSELTA
FRÅN REDAKTIONEN

Uskonnon tutkimisesta ja harjoittamisesta

OLLI SAUKKO

Teologisen Aikakauskirjan lukijoina on teologian opiskelijoita, teologian ja uskonnotutkimuksen tutkijoita, uskonnonopettajia, uskontotieteilijöitä, teologian alumneja, seurakuntatyötä tekeviä teologian maistereita ja tohtoreita sekä muissa uskonnollisten yhdyskuntien tehtävissä toimivia henkilöitä. Toisin sanoen, tätä tiedelehteä lukevat sekä uskonnotutkijat että uskonnonharjoittajat. Vastaavasti esimerkiksi Suomen Psykologisen Seuran julkaisemaa tieteellistä *Psykologia*-aikakauslehteä lukevat niin psykologian alan tutkijat kuin psykologin ammatissa toimivat ihmiset.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon johdossakin ollaan sitä mieltä, että teologisen tutkimuksen seuraaminen ja hyödyntäminen kirkon työssä on tärkeää. Kun lokakuun lopussa järjestettiin kirkon nelivuotiskertomuksen julkaisutilaisuus, arkkipiispa Tapio Luoma piti puheenvuoron, jossa hän korosti tutkitun tieteellisen tiedon arvoa, erityisesti nykymaailmassa vallitsevina epävarmoina aikoina.

Toisinaan *Teologisen Aikakauskirjan* sisältö ei näyttäydy välittömästi merkityksellisenä evankelis-luterilaisen kirkon tai muun uskonnollisen yhteisön toiminnan tai historian näkökulmasta. Toisinaan käy niin, että useampikin teksti linkittyy kirkolle ja hengelliselle työlle olennaisiin teemoihin. Juuri näin on tässä numerossa.

Kirjallisuutta-osiossa vt. kappalainen ja kirkkohistorioitsija Johanna Tyynelä-Haapamäki esittelee Studium Catholicumin julkaisemaa teosta Mestari Eckhartin joulusaarnoista. Eckhartin saarnojen kääntämisellä on tutkimuksellista relevanssia esimerkiksi keskiajan kristillisen aatehistorian tutkijoille. Samaan aikaan eri kirkkokunnissa toimivat saarnaajat voivat saada kirjasta inspiraatiota omiin joulusaarnoihinsa. Kenties myös Anni Maria Laaton artikkeli pyhiinvaelluksen teologiasta ja Egeriasta saattaa tutkimuksellisten ansioidensa lisäksi herätellä teologisia pohdintoja myös hengellistä työtä tekevien keskuudessa.

Kati Pirttimaan artikkeli on aiheeltaan kiinni evankelis-luterilaisen kirkon perustoiminnassa. Teksti käsittelee liturgisen kielen muuttumista suomenkielisissä luterilaisissa kirkkokäsikirjoissa satojen vuosien aikajänteellä keskittyen prefaatorukoukseen osana ehtoollisrukousta. Kielen muuttumisen näkökulmasta artikkeli pohtii, minkälaisia teologisia painotuksia muutosten taustalla voi nähdä.

Numeron ensimmäisessä artikkelissa ”Uskonnon tutkimista vai harjoittamista (varten)? Teologian opiskelijoiden näkemyksiä koulutuksen katsomuksellisesta sitoutumattomuudesta” Jonna Ojalammii, Kaisa Viinikka ja Pekka Metso käsittelevät aihetta, jota on toistaiseksi tutkittu yllättävän

vähän. Artikkelissa käydään läpi Itä-Suomen yliopiston teologian opiskelijoiden näkemyksiä heidän koulutuksensa katsomuksellisesta sitoutumattomuudesta, erityisesti suhteessa soveltaviin opintoihin, joihin sisältyy työssäoppimisjakso seurakunnassa. Kirjoittajat kuvaavat, miten muutama vuosikymmen sitten Joensuussa käynnistyneen teologikoulutuksen perustamisvaiheessa ”yliopisto-teologian ja kirkon yhteyttä luonnehdittiin myönteisesti ’luovaksi jännitteeksi’”. Ojalammien, Viinikan ja Metson tutkimus osoittaa, miten etenkin soveltaviin opintoihin liittyen jännite on edelleen olemassa, eikä se välttämättä ole pelkästään luova tai myönteinen. On helppo yhtyä kirjoittajien lopukaneettiin siitä, että aiheesta olisi kiinnostavaa ja aiheellista tietää lisää myös muiden teologista opetusta tarjoavien tahojen osalta.

Artikkeli saa pohtimaan, miten Suomen järjestelmä evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon pappien kouluttamiseksi poikkeaa esimerkiksi parhaiten tuntemastani kansainvälisestä viitekehystä eli Yhdysvalloista. Siellä teologian (theology) opiskelu on tyypillisesti tunnustuksellista ja tähtää pappisvirkaan, ja uskonnotutkimus (religious studies) vastaa enemmän nykypäivän suomalaista akateemista teologiaa.

Teologinen Aikakauskirja on ottanut tavaksi esitellä vuoden viimeisessä numerossa kuluneen vuoden aikana tehtävässään aloittaneet teologian ja uskonnotutkimuksen alojen professorit. Tällä kertaa uusi professori esittäytyy kolumninsa kautta. Turun yliopiston vastavalittu uskontotieteen professori Tuomas Martikainen tarttuu niin ikään teologian ja uskonnotutkimuksen väliseen jännitteeseen. Hän huomioi, miten useat teologit ovat nykyisin alkaneet kutsua itseään termillä uskonnotutkija. Myönnän kuuluvani itsekin joukkoon. Vaikka teologit osaavat uudella tavalla määritellä, mitä teologia ja teologina toimiminen 2020-luvulla heille itselleen tarkoittaa, suuren yleisön mielikuvat teologiasta ja teologin ammatista muuttuvat hitaammin.

Tässä numerossa jatkuu myös edellisessä teemanumerossamme alkanut elämän merkityksellisyyttä käsittelevä keskustelu. Terhi Hannola pohtii merkityksellisiä monilajisia suhteita sekä elämän merkityksellisyyttä maatala- ja tuotantoeläinten turvakoteja käsittelevässä artikkelissaan. Peppi O’Connor puolestaan analysoi katsauksessaan rinnakkain Iida Turpeisen romaania *Elolliset* (2023) ja filosofi Jason Ānanda Josephson Stormin monografiaa *Metamodernism: The Future of Theory* (2021). Teeman äärellä on myös *Teologisessa Aikakauskirjassa* aiemmin syksyllä maisteriharjoittelijana toiminut Jarkko Stenroth arviossaan Lari Launosen tuoreesta kirjasta *Poikani, elä vielä ensi talvi* (2024).

Katsauksissa tulee esiin myös teologian ja uskonnotutkimuksen tärkeä konteksti: konferenssit ja kokoukset. Stenroth on laatinut arvion lisäksi numeroon konferenssiraportin toukokuussa 2024 Åbo Akademiassa pidetyiltä Teologian ja uskonnotutkimuksen päiviltä. Toinen raportti on keskiajan kanonisen oikeuden tutkijoiden kokouksesta Canterburysta. Katsausosiossa kunnioitamme myös pitkäaikaisen toimitusneuvostomme jäsentä: seemiläisten kielten emeritusprofessori Tapani Harviaisen muistokirjoituksen ovat laatineet Riikka Tuori, Hannu Juusola ja Martti Nissinen.

Tämän numeron kokoaminen osui maailmanpoliittisesti herkkään ajankohtaan Yhdysvaltain presidentinvaalien ympärille. Suomessa herätti alkusyksystä huomiota ympäristömuutoksen professori Atte Korholan poleeminen pamfletti *Kristillinen äärioikeisto ja Trump* (2024), joka maalaa synkkää kuvaa yhdysvaltalaisen kristillisyyden kehityksestä. Vastaavaa huolta kristillisen nationalismin vaikutuksesta Yhdysvaltain politiikkaan on synnyttänyt myös Yle Arenassa yli 200 000 kertaa käynnistetty dokumentti *Tuomiopäivän saarnaajat* (2023). Korholalla ja muilla on oikeus huolestuneisiin näkemyksiinsä, mutta tietokirjailijoiden ja dokumentaristien lisäksi aiheen käsittely kaipaa tarkempaa kontekstualisointia ja monitahoisempia näkökulmia. Tässä akateemisesti koulutetun teologin, uskonnotutkijan tai uskontotieteilijän tausta on eduksi. Aiheesta tehtävä tutkimus kiinnostaa toivottavasti muiden uskonnotutkijoiden lisäksi myös uskonnonharjoittajia, niin kirkossa kuin muuallakin.